

Ohjeet Reiluustyökalun käyttöön

Koska työkalu perustuu itsearviointiin, siitä saa eniten hyötyä arvioimalla toimintaa kriittisesti ja sen kehittämiseen tähtäävästi. Etenkin isommissa organisaatioissa suosittelemme vahvasti myös työkalun käyttöä ryhmässä siten, että arviointi tehdään porukalla, eri näkökulmia ja osaamista yhteen tuoden ja tuloksista keskustellen.

Ennen arviointia

1. Valitse ensin toimi tai ohjelma (tai hanke), jonka ympäristötekojen oikeudenmukaisuutta haluat tarkastella. Työkalun käytössä lähtökohtana on, että arvioitavan toimenpiteen tai toimenpidekokonaisuuden (ohjelma, hanke, strategia) tulee edistää ekologista kestävyttä. Toki toimet voivat samalla edistää lukuisia muitakin kestävyden ja vastuullisuuden osa-alueita.
2. Kirjaa valitsemasi toimi tai ohjelma työkalun alkutietoihin. Yksittäisen toimen lisäksi tarkastelussa voi siis hyvin olla myös toimenpidejoukko tai kokonainen strategia/ohjelma/hanke.
3. Valitse aikajänne, jolla arvioit toimen vaikutuksia. Sopiva aikajänne voi vaihdella muutamasta jopa yli kymmeneen vuoteen riippuen toimesta tai ohjelmasta. On hyvä katsoa tarpeeksi kauas mutta sen verran lähelle, että oikeudenmukaisuusvaikutuksia on edelleen mahdollista arvioida ja pohtia. Voit käyttää kommenttikenttiä pohtiaaksesi myös valittua aikajännettä lyhyemmän tai pidemmän aikavälin vaikutuksia.

On myös hyvä pitää mielessä, että pitkällä aikavälillä esimerkiksi tehokkaat ilmastonmuutosta ja luontokatoa hillitsevät toimet parantavat joka tapauksessa globaalia ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta vähentäen terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä riskejä, jotka voivat olla huomattavan vakavia ja laaja-alaisia, ellei ekologisen kestävyden tavoitteita saavuteta.

Arviointivaihe

Arviointi on jaettu seitsemään aihealueeseen sekä loppupohdintaan. Aihealueiden kohdalle ilmestyvä donitsi näyttää, missä vaiheessa aihealueen kysymyksiin vastaaminen on.

Työkalu kuljettaa sinua aihealue kerrallaan kaikkien osioiden läpi ellet valitse toisin. Voit aina palata halutessasi aihealustaan ja vastata kysymyksiin myös muussa järjestyksessä. Voit myös missä tahansa kohdin palata aihealustaan ja tallentaa kyselyn (Jaa kysely...) palataksesi myöhemmin jatkamaan kyselyn täyttöö.

Ryhmätyönä kyselyä vastatessa tätä voi hyödyntää esimerkiksi niin, että ensimmäinen vastaaja täyttää oman asiantuntemuksensa piiriin kuuluvat aihealueet ja antaa sitten vastausvuoron seuraavalle täyttäjälle. Tällöin myös jokaiseen kysymykseen liitettyä kommenttikenttää voi käyttää yhteisen keskustelun käymiseen. Vaihtoehtoisesti jokainen voi täyttää arvioinnin kokonaan läpi omalla tahollaan ja tämän jälkeen vastauksia voidaan vertailla keskenään (raportti-pdf-tiedostojen vertailu), mikä kannustaa keskustelemaan näkökulmien eroavaisuuksista.

1. Työkalu ohjaa vastaamaan kysymyksiin ympäristötoimien oikeudenmukaisuusvaikutuksista. **Lue jokainen kysymys ajatuksella ja arvioi kriittisesti, millaiset oikeudenmukaisuusvaikutukset tarkastelemallasi ympäristötoimella tai -ohjelmalla on esitetyn kysymyksen osalta.**
2. Valitse sopivin vastausvaihtoehto liikennevaloista. Arvioi sekä toimen välittömiä että välillisiä vaikutuksia. Vihreä valo kuvaa positiivisia ja punainen negatiivisia vaikutuksia, jotka täsmennetään jokaisen kysymyksen kohdalla. Keltainen liikennevalo on sopiva vastausvaihtoehto, kun toimen vaikutukset ovat sekä positiivisia että negatiivisia. Huomioithan, että arvioinnin tarkoituksena on hahmottaa varmaksi tiedettyjen seurausten lisäksi myös toimen tai ohjelman *mahdollisia vaikutuksia*, joiden osalta on hyvä seurata tilannetta tai suunnitella riskejä vähentäviä lisätoimia. Mahdollinen riski ei siis tarkoita mitään välttämättä toteutuvaa epäoikeudenmukaisuutta vaan ennemminkin seikkoja, joita on syytä seurata.
3. Lisätietoa sekä tukea välittömien vaikutusten ja sivuvaikutusten tunnistamiseen saat klikkaamalla (i)-tietonappia kyseisen kysymyksen kohdalla.

4. Hyödynnä vapaita kommenttikenttiä liikennevalojen alla esimerkiksi seuraaviin täsmennyksiin: millaisia mahdolliset oikeudenmukaisuusriskit ovat? Ketkä ovat haavoittuvia ryhmiä, joiden tilannetta on syytä seurata? Millaisin toimin mahdollisia haittoja voidaan lieventää? Miten toimen lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset eroavat toisistaan? Millaisin oheistoimin tai muutoksin toimien reiluutta voidaan parantaa?
5. Jokaisessa kysymyksessä voit myös valita, ettei kysymys sovellu toimen arviointiin (harmaa liikennevalo). Käytä tätä vaihtoehtoa säästeliäästi.
6. Loppupohdinta-osio on vapaaehtoinen: sinne voit lisätä vapaasti yksin tai yhdessä tehtyä pohdintaa tulosten antamasta kokonaiskuvasta ja siitä, miten tuloksia esimerkiksi aiotaan ottaa huomioon jatkossa.

Loppuraportti, tallennus ja vastausten jakaminen

Kun olet valmis, voit ladata vastauksesi pdf-tiedostona (Lataa dokumenttina -painike sivun alareunassa).

Voit myös tallentaa kyselyn joko myöhempää tarkastelua varten, toisten muokattavaksi/täydennettäväksi, tai muuten jaettavaksi. Tämä tapahtuu Jaa kysely... -painikkeesta. Toiminto luo antamiisi vastauksiin linkin, jonka voit halutessasi myös suojata salasanalla.

Huom! Salasana ei tallennu mihinkään eikä sitä lähetetä sinulle sähköpostilla, joten on hyvin tärkeää, että kirjoitat salasanan itse muistiin päästäksesi tarkastelemaan ja/tai muokkaamaan vastauksiasi myöhemmin.

Työkalu sopii mainiosti myös saman toimen/ohjelman säännölliseen seurantaan esimerkiksi puolen vuoden tai vuoden välein kokemusten ja tiedon karttuessa. Tällöin seuranta-arvioinnissa **kannattaa täyttää uusi kysely** ja sen jälkeen verrata tuloksia aiempaan täyttökertaan, johon voit palata joko jakolinkin kautta tai vertaillen pdf-raportteja, jotka on tallennettu tai tulostettu eri täyttökerroista.

Kysyttävää tai ongelmia?

Kysymykset ja mahdolliset ilmoitukset toimintaongelmista työkaluun liittyen voi lähettää Teea Kortetmäelle (teea.t.kortetmaki@juu.fi).

Otathan ystävällisesti huomioon, että työkalu on optimoitu käytettäväksi tietokoneiden Internet-selaimilla. Käyttö mobiililaitteilla on mahdollista, mutta ei yhtä sujuvaa.